

2117 - Tweewekelijkse uitgave van het Humanistisch Verbond - 15 april 1972

Humanist





Over de drie van Breda

Het standpunt van Mr. H. J. Roethof inzake de drie van Breda kan ik niet waarderen. Het wordt verdedigd met een beroep op menselijkheid. Maar ik hou mijn hart vast voor de orgie die bij een eventuele vrijlating bij onze brave burens zou losbreken. Het zou zijn, of Hitler ware herleefd. Met menselijkheid zou het niets hebben uit te staan. Niet voor niets heeft dan ook de regering Brandt demonstraties bij de eventualiteit verboden.

Maar het is waar, dit zijn tenslotte weliswaar belangrijke, maar toch geen principiële overwegingen.

Daarnaast is stellig voor een volledige beoordeling van de zaak van belang, dat er in het brave Duitsland nog heel wat lieden rondlopen die even grote schooiers zijn geweest als de drie. Maar het verschil is, dat wij die niet in de vingers hebben.

Ik erken niets menselijks dat mij met hen verbindt. Het zijn ondieren en het standpunt dat ik te hunner aanzien heb, is dan ook, dat hun lot mij koud laat.

Den Haag, 10 maart 1972

H. W. Krop

Marie wor' wijzer!

Naar aanleiding van de radio-uitzending 'Marie wordt wijzer', zou ik een aantal stellingen willen formuleren, die, naar ik hoop, in HUMANIST een plaats zullen vinden.

1. Gezien de tegenwoordige bepaling inzake de leerplicht, zal het vanzelfspreken, dat het meisje na de lagere school zal doorleren, of het moet op die school zo vaak zijn blijven zitten, dat het bij het verlaten ervan niet meer leerplichtig is.

2. De vraag is nu maar, welk onderwijs na de lagere school gevolgd dient te worden. Het zal goed zijn bij die keuze rekening te houden met het feit, dat de meeste meisjes later trouwen zullen. In een opleiding tot huisvrouw steekt niets minderwaardigs. Integendeel zij spreekt het meest vanzelf en kan in het latere gezin slechts goede vruchten afwerpen. Daarentegen is het leren van machineschrijven, stenografie e.d. voor de latere huisvrouw van weinig of geen nut.

3. Wanneer het meisje de opleiding tot huisvrouw gevolgd heeft, ligt het voor de hand, dat het een huishoudelijke werkkring

zoekt, voordat het zelf huisvrouw wordt. Het is een grievende diskwalifikatie van de tegenwoordige huisvrouwen, die een huishoudelijke hulp niet missen kunnen (b.v. op grond van de grootte van 't gezin, leeftijd of gezondheidstoestand), te beweren, dat zij de 'slavenhoudster' van hun huishoudelijke hulpen zijn. Tegenover deze huisvrouwen wordt door personen, die zoals de heer Rijkens, in de H.V.-radio-uitzending van 20 febr. jl., tegen opgroeiende meisjes spreken, een schandelijk onrecht begaan. Hebben zij het niet al moeilijk genoeg met het verkrijgen van hulp in huis? Moeten zij zich dan maar 'kapot werken', of zien, dat zij, zodra de kinderen het huis uit zijn, zich zo spoedig mogelijk laten opbergen in een tehuis voor bejaarden, waar hun vrijheid aan banden wordt gelegd en er gevaar lopen in plaats van 'slavenhoudsters' de 'slavinnen van de directrice' te worden? Heeft men zich overigens al gerealiseerd, wat de gevolgen zijn voor getrouwde vrouwen van zeg twintig tot vijftig jaar van het zonder betaalde hulp gesteld zijn voor hun huishoudelijke taak?!

4. Stuitend is het, beroep doen op het 'materialisme' van deze tijd, het in de hand werken van het streven naar het zo vroeg mogelijk in handen krijgen van een hoog salaris. Deze aanbidding van het geld en van de veelal overvloedige en zinloze weelde, die er het gevolg van is, misstaat een volksofvoeder in hoge mate. Hij heeft geen oog voor het beschermende milieu, waarin het huishoudelijke werkzame meisje terecht komt en evenmin voor de nuttige praktische leerschool, die er aan die activiteit verbonden is. Een van de wegen tot de verheffing van het Nederlandse volk gaat via deze huishoudelijke activiteit, die voor het latere gezin een factor van grote betekenis kan zijn. Langs deze weg is een uitstijgen boven het milieu, waaruit het meisje voortgekomen is, welhaast vanzelfsprekend. Laat men het meisje daarnaast gelegenheid geven tot culturele ontplooiing en verruiming van maatschappelijk inzicht, zaken die voor de latere huisvrouw en vooral moeder van groot belang zijn, al zijn ze niet in geldswaarde uit te drukken of te verdisconteren in een hoog salaris van het meisje, dat na de schoolopleiding de maatschappij als werkneemster binnentreedt. Voor die geestelijke vorming kan tegelijk met de opleiding in huishoudelijke richting de basis worden gelegd. Zo nodig, kan aan deze kant van laatstgenoemde opleiding nog meer aandacht besteed worden.

5. Natuurlijk is er onder de meisjes, die de lagere school verlaten, een categorie, die door uitgesproken verstandelijke of kunstzinnige begaafdheid voor een hogere eisen stellende opleiding bestemd is. Het onthouden van die opleiding zou laakbaar en onverantwoordelijk zijn, aangezien alle gaven verdienen ontwikkeld te worden. Die opleiding zal echter niet afgestemd moeten zijn op goed betaalde 'kantoorbanen', maar op een werkzaamheid op wetenschappelijk of artistiek niveau, die evengoed als bij de jongens, slechts voor een betrekkelijk klein percentage van de meisjes weggelegd is.

L. H. Wilde, Deventer

Geweten, moraal en medelijden

In de Humanist van 18 maart, gaat Gerard H. Faddegon in op mijn schrijven van 12 februari. Vooreerst, wist ik van een zetfout niets af en wenste ook geen vergelijk met zijn leeftijd. Ik schreef:

'Als 60-jarige heb ik tussen de 1e en 2e Wereldoorlog een betrekkelijke ideologische periode beleefd. De huidige generatie heeft deze korte situatie nimmer gekend, doch leeft steeds in de sfeer van conflicten. En in dit gewroet met die wereld, is een kosmische revolutie aan onze mensheid toegevoegd'.

Dat er 18-jarigen zijn, die al aan hun AOW toe zijn, is mij bekend, zo goed als ik weet dat 60-jarigen en ouderen een geestelijke potentie bezitten om jaloers op te zijn. Anderzijds ziet men ouderen, waarbij men zich afvraagt waarvoor en waarom hebben zij geleefd?



HUMANIST

voortzetting van Mens en Wereld

Tweewekelijkse uitgave van
de stichting 'de humanistische pers'
jaargang 27 nummer 7

15 april 1972

Redaktrice:

Josephine Vonk

Redaktieraad:

Mevr. P. Hienekamp,

R. de la Rie,

H. J. Roethof,

H. Wiedeman.

Redaktiesekretaris:

F. C. van Soesbergen,

Paulus Buyslaan 23, Amersfoort,

telefoon 03490-16474

Lay-out: Gerard Voet

Druk: Storm - Utrecht - Maarssen

Administratie, abonnementen en advertenties:

Postbus 114, Utrecht,

telefoon 030-318145

postgiro 58 t.n.v.

'de humanistische pers', Utrecht.

Abonnementsprijzen per jaar:

Nederland, andere EEG-landen,

Suriname en Ned. Antillen f 15,—

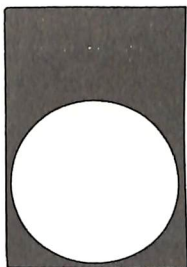
Overige landen f 17,50

Losse nummers f 0,75

In dit blad ingenomen standpunten
zijn niet noodzakelijkerwijs die van
het Humanistisch Verbond.

Zo juist verschenen:

DROMEN, SPROOKJES, MYTHEN
Erick Fromm 2e druk



In deze 'inleiding tot het verstaan van een vergeten taal' zegt Fromm zelf:

Ik ben van mening, dat het verstaan van deze 'vergeten' taal van belang is voor ieder mens, die streeft naar zelfinzicht. De verwerkelijking van dit denkbeeld is een van de bedoelingen van dit boek.

176 blz. f 9,90

Te bestellen per giro 58 t.n.v. de Humanistische Pers - Utrecht.

Joachim Kahl:

Het onheil van het Christendom of pleidooi voor humaniteit zonder God

Met een voorwoord van Gerhard Szczeny

De auteur verdedigt zich tegen de traditionele tegenwerping dat hij alleen maar een karikatuur zou aanvallen. Hij adstrueert uitvoerig dat het christendom een frase gebleven is. Het houdt de verwezenlijking van de belangrijkste menselijke opdrachten tegen in plaats van die te stimuleren. Vooruitgang op het gebied van de humaniteit is er niet dankzij het christendom.

Szczeny zegt in zijn voorwoord dat de schrijver het christendom serieus neemt. Maar vraagt hij zich af: Kan men het nog serieus nemen?

171 blz. f 2,75

Bestellingen per giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht.

F. schrijft aan mij:

'Overigens is uit uw commentaar niet gebleken, dat het hier om een gewetensconflict gaat enz. enz.'

Waarde Faddegon — De jonge man in mijn aangehaald schrijven, jong 21 jaar, nam zelf een beslissing op grond van het feit, dat hij als getraind militair, na aan verscheidene militaire operaties te hebben deelgenomen, niet tegenover een gelijkwaardige tegenstander kwam te staan, maar een kampong in de brand moest steken, met al de gevolgen van dien. Hij kwam in een gewetensconflict en nam spontaan een beslissing.

F. stelt verder:

'Gewetensbeslissingen zijn nooit van te voren te analyseren'.

Waarde Faddegon, als dit niet uit mijn voorbeeld is af te leiden, datgene wat u stelt, hoe moet ik het u dan duidelijk maken?

Als laatste dan een tragisch voorbeeld, dat zich afspeelde tijdens de bezetting: — De Waffen SS ontdekt in een woonhuis, een zendapparaat. Vader en zoon des huizes hadden contact met Engeland. Een van de mannen zal voor het vuurpeleton zijn leven moeten laten. De ploertige keus wordt overgelaten aan de vrouw des huizes, wie zal worden weggevoerd, de '50-jarige echtgenoot of de 19-jarige zoon? Haar keus: de echtgenoot wordt weggevoerd.

De Humanistische Stichting voor Geestelijke Volksgezondheid en de Humanistische Stichting Socrates organiseerden 5 maart j.l. in samenwerking met het C.O.C. een studiedag over homofilie. Op deze dag werd in het bijzonder ingegaan op de problemen van de gehuwde homofiel.

De dag is bedoeld als een poging tot informatieoverdracht over homofilie, problemen van homofielen in de samenleving en hulpverlening gericht op een oplossing van die problemen, mede door humanisten respectievelijk het Humanistisch Verbond. Behalve de inleider Dr. F. Wafelbakker (referaat: De gehuwde homofiel) gaf in de middag een panel van deskundigen uit het maatschappelijk werk, geestelijke gezondheidszorg, N.V.S.H., C.O.C., Pastorale gespreksgroepen en Schorerstichting een beeld van de hulpverlening aan homofielen en de tekorten daarin. Mocht u belangstelling voor inlichtingen over dit onderwerp hebben dan kunt u zich richten tot het sekretariaat van de Humanistische Stichting voor Geestelijke Volksgezondheid, Oudegracht 152, Utrecht, tel. 030 - 318145 of het C.O.C., Frederiksplein 14, Postbus 542, Amsterdam, tel. 020 - 234596.

Op de problematiek verder op deze studiedag aan de orde gekomen wordt ook ingegaan in de radio-uitzendingen van het Humanistisch Verbond van 9 en 16 april a.s. om 9.45-10.00 uur v.m. En eveneens in Sec-5, blad van het C.O.C. verschijningsdatum 19 april, aan te vragen op tel.nr. 020 - 234596.

Vervolgens een vraag voor Faddegon; Wat heeft u als Humanist, Spinozist gedaan, voor onze geestverwanten, die zoals u meent liever met schijnzekerheden leven?

Baruch Spinoza, gaf zijn Joodse geloof prijs, werd uit de Portugese Synagoge gebannen en zeer krities bekeken door Protestants/R.Katholiek Nederland. Deze grote geest moest in zijn onderhoud voorzien, door het slijpen van brillen en lenzen.

Ik hoop dat Faddegon de ontwikkeling van de lenzen heeft gevolgd, o.a. de contrast-mikroskoop van Prof. Zernike. Wij zijn zelfs doorgedrongen tot de kernen van ons levensorganisme, met de introductie van de elektronen miskroskoop, naar ik meen in staat 20.000 maal te vergroten. Met deze wetenschappen dringen wij dieper ons levensgebied binnen, en de leer der dingen zegt ons, dat ruimte en tijd de grenzen van ons leven zijn.

Als kind heb ik de boeken van Jules Verne verslonden, o.a. de reis naar de maan. Dat ik via het medium televisie een vijftig jaar later met de wetenschap meegroeide en met een feilloze zekerheid (mathematische wetenschap) een perfecte landing op de maan en het wandelen daarop, zou beleven, had ik in mijn kinderjaren niet voor mogelijk gehouden.

De hypothese van wetenschapsmensen c.q. natuurkundigen werd gerealiseerd. Dat kennis a priori alleen te vinden is in het geloof, heb ik hiermede weerlegd.

Godsdiensten bieden geen zekerheden en naarmate de wetenschap doordringt in de materie hier op aarde, in de kosmos, en in de mens, zal het ons onbekende meer zekerheid bieden.

(Multatuli — Het gebed van de onwetende) Faddegon stelt: 'voor degene die deze Godsdiensten aanvaarden geven zij de grootst mogelijke zekerheid'?

Naar mijn overtuiging bestaat voor de Godgelovige mens geen zekerheid. F. — van Gorcum is in de vreze des Heren in zijn jeugd opgegroeid. Vraag, heeft u wel eens aan het sterfbed gestaan van een Godgelovig mens? Wat een worsteling, of zij of hij, de hemelpoort binnen mogen gaan of, de hel hun deel zal worden?

De niet-Godgelovige mens leeft normaliter meer bewust 'Ik denk, dus ik leef'. Wat maak ik van mijn leven en wat kan ik voor anderen betekenen. Dan komt langzaam maar zeker of abrupt het einde, de dood. Ik ben het ook niet eens met hen, die de stelling verkondigen God is dood: dan zou hij volgens mij ook geleefd hebben.

Mag ik besluiten met het aanhalen van een lied, dat wij in onze jeugd jaren zongen? 'Hemel en aarde zullen vergaan, vrolijke musici blijven bestaan'.

Vandaar, dat onze humanistische familie een klein zangkoor heeft, genaamd VOX HUMANA.

Waarde Faddegon, mogelijk komen wij nog eens tot een discussie en dan ... graag tot ziens.

Gerard C. van Gorcum, Amstelveen
(An'no H'mani, in het jaar van ons humanisten, Amstelveen 26/3)

Niet de homofiel, maar de maatschappij is ziek...

Te weinig onderzoek over de gehuwde homofiel

'Er is in de wetenschappelijke literatuur opvallend weinig te vinden over gehuwde homofielen. Dit is des te meer bevreemdend omdat naar schatting in Nederland 170.000 gehuwden (60.000 mannen en 110.000 vrouwen) zich in meer of mindere mate aangetrokken voelen tot hetzelfde geslacht'.

Met deze woorden leidt de arts, Dr. F. Wafelbakker, zijn referaat over de gehuwde homofiel in op de door de Humanistische Stichting voor Geestelijke Volksgezondheid, de Humanistische Stichting Socrates en het COC georganiseerde studiedag over hulpverlening aan homofielen.

Wafelbakker ontleent zijn cijfers aan het onderzoek dat het damesblad 'Margriet' in mei 1968 instelde naar de houding van de mensen tegenover seksualiteit.

Waarom trouwen homofielen?

Allereerst oefent de samenleving dwang uit op iedere volwassene om in het huwelijk te treden. Wanneer iemand op zijn veertigste niet getrouwd is valt al gauw het woord 'ouwevrijster' of veronderstelt men dat er iets aan de hand is. Ook missen ongehuwden een groot aantal in de wet vastgelegde voorrechten, die een wettelijk huwelijk wel biedt. Zoals lagere belasting en snellere toewijzing van woonruimte.

Daarnaast bestaan ook nog sankties in de werksfeer. Een gehuwde sollicitant heeft vaak de voorkeur boven een vrijgezel. Men verwacht van de eerste dat hij stabiel en minder een zwerver zal zijn.

Angst voor eenzaamheid, behoefte aan huiselijkheid en het verlangen naar kinderen zijn volgens Wafelbakker factoren, die de homofiel ondanks zijn geaardheid toch doet trouwen.

Ook wel wordt dat verlangen naar kinderen door hen die ongetrouwd blijven gekompenseerd door de 'suiker-oom of -tante' voor neefjes en nichtjes te worden. Of door een beroep uit te oefenen waarbij men veel met kinderen in aanraking komt.

Soms speelt mee de hoop om door een huwelijk van de homofiele gerichtheid af te komen. Vroeger hebben artsen en pastores vaak een zeer negatieve rol gespeeld door adviezen in de trant van: 'Als je eenmaal goed en wel getrouwd bent heb je gewoon geen tijd meer voor deze ongezonde en zondige verlangens!'

Hoewel ook onbekendheid met de eigen homofiele geaardheid tijdens de totstandkoming van het huwelijk een rol kan spelen, plaatst Wafelbakker bij dit punt toch enige vraagtekens. Vooral omdat juist veel homofielen zeggen dat ze zich al heel jong bewust waren van hun anders zijn.

De heterofiele partner

Ook bij de heterofiele partner kunnen oorzaken aanwezig zijn die juist tot een huwelijk met een homofiel geleid hebben.

Gevoeligheid, zorg voor het uiterlijk, artistieke interesses bij een jongen maken hem in de ogen van sommige meisjes erg aantrekkelijk. Ook een meisje, dat wat gereserveerd is in seksueel opzicht, voelt zich soms thuis bij een jongen die niet direkt met haar naar bed wil. En hoeveel heterofiele jongens worden niet verliefd op een sportief jongensachtig meisje.

'Ontdekking en ontmaskering'

Wanneer het huwelijk tussen een homofiel en heterofiel gesloten is, beginnen geleidelijk spanningen te ontstaan.

De seksuele belangstelling van de homofiele partij voor de ander is miniem. Wafelbakker, de jonge Engelse socioloog Schofield citerend: 'Dit gebrek aan belangstelling sluit geslachtelijk contact niet helemaal uit, maar dit contact is veelal schaars en weinig hartstochtelijk. De frekwentie van geslachtsverkeer loopt terug tot eens per maand of zoveel maanden'.

Vaak gaat de gehuwde homofiel over tot rationalisaties als drukke werkkring, morgen weer vroeg op enz. Bij sommige van deze huwelijken vindt helemaal geen geslachtsverkeer meer plaats. De homofiele partner, wetend dat hij de andere partij tekort doet, wordt overladen met schuldgevoel.

Wanneer op een bepaald moment het geheim voor de getrouwde homofiel te groot wordt gooit hij het er uit. De ander zal hierdoor soms zijn of haar wereld zien instorten, maar vaker blijkt als reactie te komen dat men vaag al iets vermoedde.

De 'bekentenis' komt dan meer als een verhelderend licht op oorzaken van allerlei problemen binnen het huwelijk. De heterofiele partner zal nu op zijn of haar beurt zijn schuldgevoelens kreëren. En wel over het feit dat hij of zij al die tijd zo weinig voor de ander heeft kunnen betekenen en de werkelijke problemen van de ander niet heeft opgemerkt.

'Oplossingen en uitwegen'

Over het algemeen neigt men tot de mening dat wanneer in een dergelijk huwelijk tot echtscheiding besloten wordt, de oorzaak van deze scheiding niet voortkomt uit het verschil in seksuele gerichtheid, maar uit andere problemen.

In vele gevallen komt het na het 'uur der waarheid' ook niet tot een scheiding. Verantwoordelijkheidsgevoel tegenover de kinderen en geborgenheid. Kortom alle fakto-

ren die tot het huwelijk geleid hebben zijn ook werkzaam bij het instandhouden van het huwelijk.

Wanneer men dan naar alternatieven zoekt voor de gebruikelijke wijze van functioneren van het huwelijk, doen zich een paar mogelijkheden voor.

Allereerst het platonisch huwelijk. In deze huwelijksvorm schittert de seksuele activiteit door afwezigheid. Wanneer dan ook geen verhoudingen met buitenstaanders worden aangegaan spreekt men van de 'koninklijke weg'. Een term uit een tijd dat het celibaat hoger gewaardeerd werd dan nu.

Een tweede mogelijkheid die nog wel eens voorkomt is het Griekse huwelijk. De homofiele partner heeft in dit geval met medeweten van de ander een verhouding met een derde. Men noemt dit het Griekse huwelijk omdat ten tijde van Socrates het in Hellas niet ongewoon was wanneer een man naast zijn echtgenote ook nog seksuele relaties onderhield met een vriend.

Voorts vindt men elkaar ook wel in een alternatief huwelijk. Een situatie waarin echtgenoot en echtgenote in alle vrijheid en openheid (seksuele) contacten met anderen kunnen aangaan.

Door eeuwenlange ideaalstelling van het monogame huwelijk echter, is zowel het Griekse huwelijk als het alternatieve huwelijk niet te verwerken voor de meeste mensen.

Hoe vertel ik het mijn kinderen?

Tenslotte sluit Wafelbakker zijn referaat af met een van de grootste problemen in deze sfeer: De informatie aan de kinderen uit een 'homofiel' huwelijk. De ouders hebben de situatie geaksepteerd, een van de hiervoor genoemde huwelijksvormen gekozen.

Maar wat nu?

Vertelt een vader aan zijn zoon, die nog op de lagere of middelbare school zit, dat hij homofiel is?

Verrassende reactie uit de zaal. Een konfrentiegangster staat op en vertelt dat ze het haar kinderen heeft gezegd. Ze is gescheiden, leeft nu samen met haar vriendin en haar twee kinderen (9 en 1 jaar). Binnen het gezin levert de informatie over het homofiel zijn van hun moeder geen problemen op. Wel is de situatie in de konfrontatie naar buiten zwaar. Met nadruk zegt ze op de kinderen geen pressie uitgeoefend te hebben in de trant van: 'Dat mag je niet verder vertellen'.

Een ander valt haar bij; hij is niet gescheiden. Nadat hij aan zijn vrouw vertelt heeft

dat hij homofiel is zijn ze bij elkaar gebleven. Zij hebben hun kinderen verteld over de situatie. Het geeft nauwelijks problemen, wanneer maar een konstante terugkoppeling mogelijk is.

Wafelbakker vraagt zich af of je je kinderen in een dergelijke 'neger-situatie' mag en moet brengen.

Natuurlijk moet de maatschappij veranderd en vernieuwd worden. Maar mag je je kinderen als stoottroepen gebruiken in de strijd om maatschappijvernieuwing. Mag je ze bloot stellen aan de mogelijkheid dat ze op school te horen krijgen: 'Je vader is een flikker!'

Zowel de man als de vrouw die hun kinderen over hun/zijn hebben voorgelicht, blijken met hen ook over de samenlevingsaspecten te spreken. Over het feit dat ho-

mofiel zijn alleen daarom een probleem is, omdat de maatschappij deze eksistentievorm niet aksepteert.

Iemand uit een van de vele discussiegroepen van die dag formuleerde de oplossing van het probleem van homofilie evenals van andere minderheidsgroepen als volgt: 'De zaak moet gepolitiseerd worden. losgemaakt van de persoonlijke probleemfeer. Niet de homofiel moet genezen worden. Hij is niet ziek, althans niet als homofiel. De maatschappij, die sommige minderheidsgroepen niet aksepteert, is ziek. Die maatschappij moet veranderd worden'.

Franklin van Galen Last
(funkt. Hum. Stichting Socrates)

foto Frans Verbunt



Openbare les van mevr. mr. M. Rood-de Boer over

Rechtsvorming en rechtsvinding in het jeugdrecht

Door Theo Polet

In steeds sterkere mate wordt m.i. zichtbaar dat het met name de niet-juristen zijn, de belangengroepen, zo men wil de pressure- en aktiegroepen die de nieuwe inzichten, dikwijls ontleend aan andere wetenschappelijke disciplines en aan kritische maatschappij-visies, vertalen in voorstellen tot wetswijziging, door het uitbrengen van 'gevraagde' maar vooral van 'ongevraagde' rapporten en adviezen. De juristen hebben daarbij niet altijd een schéppende, maar soms een meer volgende rol.

Bovenstaand citaat ontleen ik aan de openbare les die Mevrouw Mr. M. Rood-de Boer heeft gegeven bij de aanvaarding van het ambt van buitengewoon lector in het kinderrecht en de kinderbescherming aan de Katholieke Hogeschool te Tilburg. Die plechtigheid, want dat is zoiets toch altijd, vond op 9 maart plaats in de zeer moderne aula, imposant door de eenvoud en verhoudingen, stijlvol gelegen aan een gang als een straat zo breed, rondom een patio. De muren van die gang waren geheel behangen met revolutionaire affiches uit de derde wereld, waarbij de portretten van Castro, Lenin en Ché Guevara niet ontbraken. Het was immers in Tilburg, dat de studenten het eerst zich gingen verzetten tegen wat zij als verouderde vormen in hun opleiding beschouwden.

De zaal was heel goed gevuld, met vakgenoten, studenten en vrienden, waarbij het de humanisten onder hen toch wel wat deed, dat een geestverwante tot medewerker aan een katholieke instelling van dit formaat was benoemd. Onwillekeurig zullen sommigen van hen gedacht hebben aan de beruchte vastenbrief van de bisschoppen van 1947, toen onder meer werd uitgesproken dat 'alle systemen om een moraal op te bouwen zonder God geen stand houden'.

Omdat uw verslaggever geen jurist is, en ook maar heel weinig afweet van de kinderbescherming, moet u geen deskundig verslag verwachten. Maar hij was er nu eenmaal en de redactrice van dit blad had daarvan lucht gekregen en zodoende... Wie de gehele toespraak met de literatuurverwijzingen wil lezen, zal daarvoor wel in de boekhandel terecht kunnen, want het is een uitgave van Kluwer. En ik neem aan dat ook ons wetenschappelijk tijdschrift *Rekenschap* er wel aandacht aan zal besteden, temeer omdat ik 'in de wandelgangen' al vernam, dat men het niet met alle opvattingen eens was. Gelukkig, want zoals uit het citaat hierboven al bleek, de rechtsvorming en rechtsvinding, zoals mevr. Rood het noemde, dient voortdurend getoetst te worden.

Mevr. Rood begon haar les, nadat de rector-magnifikus haar had ingeleid en het kortste gebed (één zin) had uitgesproken dat ik ooit gehoord had, met te betogen, dat het kinderrecht, dat zij liever jeugdrecht wilde noemen een eigen plaats binnen het recht dient te hebben. Merkwaaardig is echter, dat in de literatuur dit autonome karakter onvoldoende naar voren komt. Toch is het sinds jaren een gespecialiseerd terrein, met een eigen rechtspraak, eigen procesgang, en eigen organisaties om de beslissingen ten uitvoer te brengen. De leek denkt dan onmiddellijk aan de Raad voor de Kinderbescherming, aan de kinderrechter en in het ergste geval aan de jeugd-gevangenis. Ik weet nog hoe het mij jaren geleden bekleemde, toen ik op verzoek van onze, inmiddels overleden, raadsman Ehrbecker in Haarlem eens een praatje moest houden in de gevangenis en bemerkte dat tussen die volwassen mannen ook twee jongens aanwezig waren. Ze zullen wel de leeftijd gehad hebben om juist daar hun straf uit te zitten, maar ze deden me denken aan kinderen die in slecht gezelschap terecht waren gekomen.

Na een opsomming te hebben gegeven wat volgens haar onder jeugdrecht dient te worden verstaan, wees mevr. Rood er op, dat het haar was opgevallen dat in de jeugdrecht-literatuur zo sterk de nadruk wordt gelegd op de doelmatigheid. Zij gaf een overzicht van de ontwikkeling van dit recht, dat uit oude en nieuwe stukken bestaat. Zij beperkte zich opzettelijk tot de Nederlandse schrijvers en ging uit van enkele stellingen, waarbij ik o.a. noteerde, dat er bij de rechtsvinding in het jeugdrecht op verschillende niveaus wordt gewerkt, hetgeen door haar beeldend werd aangeduid als rechtsvinding met een *multiplex karakter*, uit vele lagen bestaand. Na 1945 is er vrij veel nieuwe wetgeving op het gebied van het jeugdrecht tot stand gekomen. Vele voorbeelden werden aangevoerd om dit te illustreren, waarbij opvalt dat het meestal begint met verontrusting over het bestaande. De ontwikkeling doorloopt als het ware een vast patroon: pu-

blikaties, instelling van een commissie, een rapport hiervan, een wetsontwerp, een wet. Maar dat is in hoofdzaak wat er aan de buitenkant te zien is. Waarom het vooral gaat is na te gaan 'welke samenstellende delen, groepen, enkelingen' deel hebben aan het gehele proces, dat uitmondt in wat in de toekomst recht zal zijn. Daarbij verwees mevr. Rood naar de invloed van allerlei groepen, die aan het begin van dit artikel in het citaat worden genoemd. Duidelijk werd gemaakt, welke invloed enquêtes, artikelen in de opiniebladen en de zgn. damesbladen, uitzendingen voor radio en tv kunnen hebben. Om nog een uitspraak te citeren, volgens mevr. Rood draagt het grondvlak, d.w.z. de burgers en de werkers in het veld, op dit moment in hoge mate bij tot de rechtsvorming op het gebied van het jeugdrecht. Waaruit dan velen troost kunnen putten, die vinden dat hun activiteiten zo weinig concreets opleveren!

De zgn. rechtsvinding vindt ook plaats door de uitspraken van de rechter. Er werden enkele voorbeelden hiervan genoemd, waarbij mij in het bijzonder een uitspraak van de rechtbank in Breda trof, omdat hierbij, zoals mevr. Rood het uitdrukte geanticipeerd (vooruitgelopen) werd op een wet, die op het moment van de uitspraak nog niet van kracht was, maar wel in behandeling. Het ging in dit geval om het verzoek van een vader om zijn twee dochterjes regelmatig te mogen zien, die i.v.m. een echtscheidingsprocedure voorlopig aan de moeder waren toegewezen en waarbij het echtpaar reeds gescheiden leefde. In de zeer uitvoerige uitspraak van de president, die ook voor de leek zeer wel te lezen is, komen duidelijk elementen naar voren, waarbij rekening wordt gehouden met toekomstige ontwikkelingen, en spanningen worden weggenomen die een harmonische groei van de (nog jonge) kinderen zouden kunnen belemmeren. Ook een andere uitspraak, ditmaal van het Hof in Den Bosch houdt sterk rekening met de belangen van het kind in de toekomst.

Mevr. Rood stelde met nadruk de vraag, wat in wezen het belang van het kind is. Wie maakt dat uit, hoe komt men dat te weten? De rechter dient daartoe te beschikken over adviezen en rapporten, o.m. van de Raad voor de Kinderbescherming. Daaraan gaat echter vooraf, dat deze Raad reeds contact heeft opgenomen met de vereniging voor gezinsvoogdij, die eventueel al over een voogd dient te beschikken. Een recente ontwikkeling is echter, dat de maatschappelijke werkers van de verenigingen

voor jeugdbescherming een duidelijk inzicht willen hebben of de te treffen maatregelen in de nabijge toekomst effect zullen sorteren. Of, zoals mevr. Rood het stelt, 'het belang van het betrokken kind wordt in de bespreking vooral gezien vanuit de eventuele hulpverleningsmogelijkheden voor de toekomst, niet zozeer vanuit de situatie op dit moment en zeker niet vanuit een juridische denkwijze'.

De rechtsvinding door de rechter vindt derhalve eerst plaats nadat vele instanties de zaak onderzocht hebben en daarom lijkt het juist om de methode van rechtsvinding in het jeugdrecht te kenmerken door die laagheid, het zgn. multiplex karakter, waarop al eerder werd gewezen. Op verschillende niveaus wordt aan de uiteindelijke rechterlijke uitspraak bijgedragen. Maar de preciese verhouding tussen al die adviezen en de eigen afweging van de rechter is moeilijk in een formule onder te brengen.

Er dient op te worden gewezen, dat er hier sprake is van een open methode in tegenstelling tot vroeger, toen de rechtsvinding zoveel mogelijk bepaald zou moeten zijn door gerechtigheid, getoetst bv. aan systeem en historie, welke de rechtszekerheid zover mogelijk moeten benaderen.

Het zou in het kader van dit verslag te ver voeren nog andere voorbeelden aan te halen, die door mevr. Rood in haar betoog gebruikt zijn. Eén enkele uitzondering, nl. de recente zaak van de Sosjale Joenit-uitspraak van de Rechtbank in Den Haag. Men zal zich herinneren dat het hier ging om een meisje van 14 jaar, dat van huis was weggelopen en hulp had gezocht bij de S.J. Zij legde daar haar problemen voor aan een medewerker. Deze nam contact op met de politie en hoorde dat de ouders om opsporing en terugbrenging hadden gevraagd. De medewerker bracht het meisje ergens onder en toen twee rechercheurs zich bij hem meldden, belde hij het 'onderduikadres' op om te vertellen dat de politie op weg was. Hij vertelde de rechercheurs waar het meisje verbleef, maar dank zij zijn telefoontje was ze er niet meer.

De medewerker, die weigerde te vertellen waar het meisje verbleef, werd vervolgd omdat hij haar aan het wettig over haar gestelde gezag had onttrokken. Hoewel de Rechtbank dit feit bewezen achtte, werd de man van rechtsvervolg ontslagen, omdat de Rechtbank van mening was dat aan deze bewezen handeling de onrechtmatigheid ontbrak. Bijzonder interessant zijn de overwegingen welke tot deze uitspraak hebben geleid. Rekening werd gehouden met de factoren, die de verdachte medewerker van de S.J. zelf naar voren had gebracht, zoals: het weglopen van het meisje is een signaal, dat op een zeer gecompliceerde problematiek wijst zowel naar de kant van het meisje als naar die van de ouders; het belang van het meisje noch van haar ouders zijn er mee gediend als ze zo spoedig mogelijk naar huis terugkeert; de medewerker geeft de voorkeur aan een hulpverlening, waarbij het meisje tot rust kan komen; en tenslotte, gedurende die tijd kan hij verdere informatie verzamelen voor goede hulp en dat mag niet doorkruist worden door de opsporingspogingen van de politie. Op die manier meende de medewerker de juiste hulp aan de minderjarige en haar ouders te kunnen verlenen, welke mening op de zitting door verscheidene deskundigen (psychiaters, psychologen, maatschappelijke werkers) werd onderschreven. Tenslotte liet de Rechtbank zich bij haar

uitspraak ook nog leiden door de antwoorden van de minister van CRM, mede namens andere departementen aan het lid van de Tweede Kamer Koekoek, waarin uiteengezet werd, dat die instellingen, die hulp aan minderjarigen verstrekken daarbij niet het onttrekken aan het boven hen gestelde gezag beogen, maar inspelen op de vraag om hulp, waarbij het belang van de minderjarige cliënt primair wordt gesteld.

In haar slotopmerkingen onthield mevr. Rood zich met opzet van de gebruikelijke beleefdheidsfrasen en plichtspiegelingen. In plaats daarvan merkte zij op, dat haar, gedurende de maanden dat zij reeds college had gegeven, gebleken was dat vele juridische studenten de mening hadden, dat alleen de studie van het publiekrecht en het strafrecht van belang waren, omdat men pas dan werkelijk betrokken was bij het maatschappelijk gebeuren. Ook zij die kinderrecht en kinderbescherming als keuzevak kozen, meenden dat kinderstrafrecht veruit het belangrijkste was. Zij ontdekte ook, dat de opvatting heerste, dat het privaatrecht nu eenmaal gedehumaniseerd was. Die opvatting werd door haar niet gedeeld, zij hoopte aan te tonen, dat, hoewel haar vak in het gehele pakket van de juridische en sociale studie maar een bescheiden plaats innam, het recht niet koel is. Wel zijn er koele en gedehumaniseerde juristen.

Zij drukte haar dankbaarheid uit voor het opmerkelijke feit, dat aan deze Hogeschool, die in het najaar 45 jaar bestaat de eerste vrouw, die met een leeropdracht werd belast iemand was waarvan het gezien haar levensbeschouwing niet voor de hand had gelegen en hoopte deze opdracht zo goed mogelijk te vervullen.

Waarna de meesten de gelegenheid namen haar met het ambt en de openbare les geluk te wensen en onderling er nog over na te praten. Hoe het met de anderen was weet ik niet, maar we zouden geen humanisten zijn als er niet hier en daar een kritische noot werd geplaatst. Maar die betrof dan bepaald niet de wijze van optreden, noch de benoeming zelf. Nogmaals, schrijver dezes is leek en hij laat de discussie graag over aan de deskundigen, waarvan hij overigens gaarne kennis zal nemen.

HET HUMANISTISCH OPLEIDINGSINSTITUUT TE UTRECHT

zoekt een

parttime kursusleider/ster

Het Humanistisch Opleidings Instituut stelt zich ten doel het verzorgen van opleidingen voor werktreinen, die uit humanistisch gezichtspunt van groot belang voor de samenleving zijn en waarin bestaande opleidingen niet of onvoldoende voorzien.

Daarmede kan tevens worden voorzien in de behoefte aan opleiding voor humanistische geestelijke raadslieden en vormingsleiders.

Het H.O.I. geeft aan deze doelstelling uitvoering door het organiseren van een driejarige parttime cursus op akademisch nivo. De lessen worden gegeven op zaterdagmiddag, driemaal per maand plus enkele weekeinden per jaar.

De taak van de cursusleider bestaat uit het didactisch, organisatorisch en administratief begeleiden van de cursus.

Om deze taak naar behoren te kunnen vervullen zal de cursusleider/ster aan de volgende eisen moeten kunnen voldoen:

- persoonlijke begeleiding van de cursisten,
- meedenken over inhoud en vorm van deze cursus,
- organisatorische en administratieve akkurateste,
- humanistische gezindheid.

De salariegrenzen voor deze functie, die als een halve dagtaak wordt gezien, liggen tussen f 9.500,— en f 13.000,— per jaar.

Sollicitaties te richten aan de directeur van het Humanistisch Verbond, Postbus 114 te Utrecht.

De lampedrager

door Pszisko Jacobs

Bernard Kowalewski is de hoofdpersoon in het verhaal, wat niet inhoudt dat hij er ook de held van is. Integendeel, zou men bijna kunnen zeggen, want hoe koppig hij zich in voor hem levensgevaarlijke situaties ook gedraagt, hij wordt herhaaldelijk zo door zijn vrees overmand dat hij in zijn broek pist.

Nu is het met heldhaftigheid en moed een merkwaardige zaak. Niet zelden is iemand moedig doordat hij zijn vrees niet meer aan kan. Het zijn vooral oorlog en terreur die dat duidelijk maken en voor ons, deelgenoten in de jongste geschiedenis, geldt dan dat de laatste oorlog en de bezetting ons hebben geleerd wat bang zijn is. En met deze opmerking zijn wij op plaats en tijd van de gebeurtenissen in 'De lampedrager' aangekomen. Want hoewel de auteur het nergens expliciet over de nazi's heeft, is het boek duidelijk gedateerd. Gelukkig maar, denkt uw recensent dan.

De vakbondsleider Bernard Kowalewski zit al dertig maanden opgesloten als politieke gevangene van de nazi's. Hij en zijn lotgenoten worden dag in dag uit gebrutaliseerd, vernederd, gemarteld. Het is alles zonder uitzicht en hoewel Kowalewski koppig volhoudt met zijn vooral innerlijk verzet, zijn er ogenblikken dat hij het niet meer ziet zitten. In een van deze ogenblikken slaat hij de gloeilamp in zijn cel stuk. Dit nu is voor zijn bewakers voldoende reden om hem ter dood te gaan brengen. In een verheugd kat-en-muis spel wordt hem gezegd dat hij mag blijven leven als hij er in slaagt binnen twee uur aan een nieuwe lamp te komen. Een onmogelijke opgave dus.

Maar dan gebeurt het wonder: de stroom in de gevangenis valt uit en ook het noodagregaat blijkt niet te werken. In het duister wordt door een onbekende een lamp in de cel van Kowalewski neergelegd. Hierdoor is hij althans voorlopig gered. Tijdens het verloop van de verdere verschrikkelijke gebeurtenissen wordt hem duidelijk dat die 'lampedrager' een van de nieuwe bewakers is en een helper van buiten de gevangenis bovendien. Dit te weten geeft hem weer nieuwe kracht om het vol te houden.

Wat dit volhouden betreft, hier naderen wij de kern en het wezen van het verhaal. Ik aarzel hier niet te zeggen dat de auteur Louis Hermans er op meesterlijke wijze in is geslaagd het proces van het geestelijk uiteenvallen van een mens te verbeelden. Moedig zijn, volhouden, zich verzetten... Woorden, woorden. Wat 'doet' de persoon die zich verzet, wat gebeurt er met de persoon die zich tracht staande te houden onder de meedogenloze en vaak zo onberekenbare druk?

Vanzelfsprekend is een grote mate van laat ons zeggen uiterlijke aanpassing noodzakelijk. Echter even zo noodzakelijk blijkt een innerlijke rolaanpassing. De strijd tegen de onderdrukker en tegen de van deze uitstralende vrees dwingt de onderdrukte tot een indirekt zichzelf vervormen. Hij moet terugkeren naar het verleden en zijn herinneringen te hulp roepen, in negatieve zo goed als in positieve zin. Die herinneringen scheppen een mogelijkheid te retireren uit een onverdragelijke werkelijkheid. Tegelijkertijd 'verklaren' die herinneringen het heden, maken het mogelijk de realiteit te aanvaarden.

Hermans toont ons dat en hoe een mens tot op zekere hoogte zijn eigen desintegratie kan tegenhouden. Maar tevens maakt hij ons duidelijk dat er grenzen zijn gesteld aan het innerlijke verzet via herinneringen en fantaseren. En zo zien wij dat middels identifikaties, persoonsverschuivingen en zich vervormende droombeelden de karakters van mensen uit verleden en heden steeds meer op elkaar gaan lijken. De vroegere goeden worden minder goed, de huidige slechten minder slecht. Langzamerhand wordt god tot duivel en duivel tot god. Alleen op een dergelijke manier kan een mens zich in dergelijke situaties handhaven. Het 'gewone' fantaseren blijkt een te zwak antidotum tegen de alsmaar giftiger wordende atmosfeer van de onderdrukking. Bovendien is de onderdrukker er bewust en methodisch op uit ook het fantaseren onmogelijk te maken. Het is immers de bedoeling de persoonlijkheid van de gevangene te vernietigen. Het hoeft geen nader betoog dat de strijd niet te lang gevoerd kan worden.

Er zijn nu eenmaal breekpunten en naarmate men deze veelvuldiger passeert, breidt de blijvende karakterbeschadiging zich uit. Van hoe grote betekenis kunnen overtuiging en geloof in dat gehele proces zijn? Wel, Kowalewski is socialist en vakbondsleider, maar hiervan blijkt erg weinig. Aangenomen moet worden dat de auteur dat milieu, die wereld niet kent of als onder- en achtergrond niet hoog aanslaat. Dit laatste geldt zeer beslist niet voor de wereld van het geloof, want behalve veel meer vindt in het boek een uiteenzetting plaats tussen het rooms-katholicisme en het nazisme. De schrijver zet in gesprekken en gedachten uiteen dat de rooms-katholieke kerk zich niet echt heeft verzet tegen het nazisme.

Het is duidelijk dat de auteur voor de feitelijkheid hiervan een verklaring zoekt en... niet vindt doordat hij dit doet met behulp van geloofsargumenten. Het moet nu

toch wel duidelijk genoeg zijn dat machts-overwegingen en politieke motieven paus en kerk hebben weerhouden stelling tegen de zwart- en bruinhemden te nemen.

En voor het overige kan hier worden gesteld dat diezelfde kerk draagster was (en is) van autoritaire principes, waarmee de nazi's op hun ziekelijke wijze wel raad wisten.

Mastacz, een jezuïtenpater die in de cel naast die van Kowalewski zit, is de typische drager van het geloof die niet kan marchanderen met het regiem. Hij is in dit opzicht onbuigzaam en het is wel duidelijk dat zijn geloof hem helpt vol te houden. Dit betekent dan vooral dat hij met grote koppigheid — de enige karaktertrek die hij met Kowalewski gemeen heeft — de verschrikkingen met geloofsmotieven te lijf gaat. De rooms-katholieke gezagsdragers kunnen hem eigenlijk niet pruimen, maar Mastacz is van zo'n innerlijke hardheid — en starheid — dat hem dat nauwelijks deert. Hij is niet klein te krijgen en het is een noodlottig toeval dat een verdwaalde kogel hem velt, een beetje belachelijk einde — maar zeer reëel — voor deze geloofsheld. En de God-de-Zoon met het gipsen gezicht onwaardig.

Een stevig boek, van een realisme dat doet denken aan soortgelijke boeken uit de dertiger jaren (Fallada, Glaeser e.d.), maar dan beter want zonder romantische gloeierigheid of etische rechtvaardigheidssaus. En niet zelden zijn er in de fantastische scènes overeenkomsten met werk van Vestdijk, even intelligent maar minder intellektualistisch. Een gewoon goed boek. Een verschrikkelijk boek.

Pszisko Jacobs

De lampedrager van Louis Hermans, uitgegeven door Kosmos Amsterdam Antwerpen. Prijs f 9,90.